

SZKICE Z DZIEJÓW LECZNICTWA SZPITALNEGO W KIELCACH

OUTLINE OF THE HISTORY OF HOSPITAL HEALTH CARE IN KIELCE

Jerzy Krzewicki

Zakład Chirurgii i Pielęgniarstwa Chirurgicznego

Wydział Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach

Kliniczny Oddział Chirurgii Ogólnej, Onkologicznej i Endokrynologicznej

Wojewódzki Szpital Zespolony w Kielcach

Kierownik Zakładu i Oddziału: prof. zw. dr hab. n. med. S. Głuszek

STRESZCZENIE

Przedstawiono chronologiczny zarys historii lecznictwa szpitalnego w Kielcach od jej początków w XVI wieku do czasów współczesnych. Omówiono początki, rozwój i losy poszczególnych placówek medycznych: Szpitala Miejskiego, Szpitala Żydowskiego, Szpitala Górniczego, szpitali epidemicznych, Szpitala Dziecięcego, szpitala resortowego, lecznictwa psychiatrycznego, Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego, Szpitala Ginekologiczno-Położniczego przy ul. Prostej, Szpitala w Czerwonej Górze, Świętokrzyskiego Centrum Onkologii. Wymieniono pierwszych i kolejnych ordynatorów oddziałów. Wykorzystano dotychczasowe publikacje napisane na podstawie materiałów archiwalnych (w tym najliczniejsze prace S. Koby), opracowania historyków, lekarzy oraz dane uzyskane z placówek służby zdrowia.

Słowa kluczowe: historia medycyny w Kielcach, historia lecznictwa szpitalnego, szpitale, lekarze, rozwój lecznictwa.

SUMMARY

The chronological outline of hospital health care history in Kielce from the beginning in XVI c. till the present time was presented. The rudiments and evolution of medical institutions: City Hospital, Jewish Hospital, Mining Hospital, epidemic hospitals, Children Hospital, Hospital of Ministry of Internal Affairs, psychiatric hospitals, Provincial Hospital, Gynecological and Obstetric Hospital on Prosta str., Hospital in Czerwona Góra, Oncological Center. First and consecutive heads of departments were mentioned. The existing publications based on archives (mainly S. Koba's authorship), historian's and doctor's publications as well data received from medical institutions were used.

Key words: history of medicine in Kielce, history of health care, hospitals, doctors and medical service, development of medicine.

Celem pracy jest przedstawienie zarysu historii lecznictwa szpitalnego w Kielcach od znanych jego początków w XVI wieku do czasów współczesnych. Wykorzystano dotychczasowe publikacje oparte na materiałach archiwalnych (w tym najliczniejsze prace S. Koby), opracowania historyków, lekarzy, dane z placówek służby zdrowia oraz wspomnienia osób prywatnych. Tematy uporządkowano według kolejności powstawania placówek leczniczych i chronologii ich działania. Wymieniono nazwiska pierwszych i kolejnych lekarzy prowadzących oddziały. Opisano instytucje, które przestały istnieć lub zmieniły charakter. Dodano wiele informacji dotąd niepublikowanych. Celem niniejszej publikacji jest też zachęta do dalszych opracowań, bardziej szczegółowych i uwzględniających nowe dane. Cenne będą

kolejne prace dotyczące historii szpitali i oddziałów, które umożliwią przedstawienie pracującego tam personelu oraz ich działalności.

POCZĄTKI MEDYCYNY KIELECKIEJ

Początki szpitalnictwa związane są z instytucjami kościelnymi. Chrześcijańska idea miłości bliźniego skłaniała do sprawowania opieki nad potrzebującymi pomocy. Przy kościołach i klasztorach organizowano „szpitale”. Niewiele miały one jednak wspólnego ze szpitalami w obecnym pojęciu. Te przytułki dla osób niedołączonych i bezdomnych były wówczas jedynymi miejscami, w których udzielano ludziom pomocy.

Powstała w XII wieku kolegiata kielecka posiadała taki przytułek pod wezwaniem św. Trójcy, choć początki jego założenia nie są znane.

Pierwsza informacja o przykościelnym szpitalu w Kielcach pochodzi z 1573 roku i mówi o tym, że scholastyk Andrzej Krajewski oraz wójt Walenty Praski przekazali pieniądze dla szpitala parafialnego i opiekujących się nim wikariuszy. Biskup krakowski kardynał książę Jerzy Radziwiłł w dekrecie wizytacyjnym z 1598 roku nakazał, aby wikariusz-prowizor kierował szpitalem. W regionie Kielc rozwinęło się w owym czasie górnictwo, więc działalność placówki związana była z charakterem zajęcia ludności. Do szpitala przyjmowano głównie górników, którzy zostali poszkodowani podczas pracy w okolicznych kopalniach. Kobiety i mężczyźni zajmowali odrębne pomieszczenia. Mieli obowiązek dwa razy dziennie modlić się w kaplicy szpitalnej. W szpitalu parafialnym w 1604 roku przebywały 23 osoby [1].

Biskup Jakub Zadzik powołał w 1638 roku probostwo szpitalne i zalecił budowę nowych pomieszczeń. Budowa szpitala wraz z kościołem pod wezwaniem Świętej i Niepodzielnej Trójcy została zakończona w 1644 roku. W nowym szpitalu była „izba dziadowska przestronna”, „izba wielka babska” oraz kuchnia z piekarnią. Obok znajdowała się też „studnia dachem nakryta”. Leczeniem chorych zajmowali się lekarze (fizycy¹), którzy mieli do pomocy dwóch chirurgów² i akuszerkę. W 1724 roku kościół szpitalny św. Trójcy przekazano Seminarium Duchownemu [2].

Drugie pomieszczenie o przeznaczeniu szpitalnym prowadzone przez siostry miłosierdzia znajdowało się wówczas już poza miastem, przy kaplicy św. Leonarda³ (teren obecnego KCK) [2].

Trzeci szpital działał przy kościele św. Wojciecha od 1775 roku. Jednym z jego pacjentów był prawdopodobnie Wojciech Bartos-Głowacki [3]. Przywieziony tu z innymi rannymi powstańcami Tadeusza Kościuszki po bitwie pod Szczekocinami, zmarł 9 czerwca 1794 roku. Jak pisze ks. Jacek Pycia: „...wraz z siedmioma zmarłymi wojakami został pochowany pod Ogrójcem przy kolegiacie kieleckiej...” [3].

¹ Nazywanie lekarzy „fizykami” pochodzi od średniowiecznego podziału nauk na siedem „sztuk wyzwolonych”. Trzy z nich to trivium: gramatyka, dialektyka, retoryka, a kolejne cztery – quadrivium: arytmetyka, geometria, astronomia i muzyka. Geometria obejmowała: geografę, historię naturalną i medycynę. Quadrivium zaczęto nazywać fizyką. Lekarza nazywano więc „geometrą”, a później „fizykiem” (physicus). Jeszcze na początku XX w. lekarzy rządowych nazywano na terenie Polski fizykami. Nazwa „fizyk” przetrwała aż czasów współczesnych (np. w języku angielskim „physician” znaczy „lekarz”).

² Chirurgi przez 500 lat byli rzemieślnikami, a nie lekarzami. Zorganizowani w cechach cyrulików, z balwierzami, fryzjerami i łąziebnikami uczyli się w systemie terminowania. Zgromadzenie cyruliczne (cech zrzeszający felcerów) istniało jeszcze w Kielcach do 1842 r.

³ Leonard był holenderskim kupcem. Między XVI a XVII w. postawił tu kaplicę ku czci swojego imiennika, patrona niderlandzkich górników. W 1676 r. rodzina Zagórskich wzniosła w tym miejscu mury kościoła. Biskup Kajetan Ignacy Sołtyk (1715–1788) zorganizował tu szpital.

LECZNICTWO SZPITALNE

Szpital Miejski

Towarzystwo Dobroczyńności w Kielcach, zgodnie z decyzją biskupa krakowskiego Jana Pawła Woronicza z dnia 18 grudnia 1826 roku utworzyło w 1827 roku przy obecnej ul. Leśnej Szpital Instytutowy. Na szpital zaadaptowano pomieszczenia tzw. łaźni, wybudowanej jeszcze przez biskupa Jakuba Zadzikę w XVII wieku. Placówka ta liczyła 20 łóżek. Personel stanowili: fizyk wojewódzki Józef Jaworski, lekarz obwodowy Jan Karol Jerzysław Freyer i chirurg miejski Kazimierz Żyliński. Kielce miały wtedy 3611 mieszkańców. W tym szpitalu wykonano pierwszy w Kielcach udokumentowany zabieg chirurgiczny – w 1829 roku amputowano palec z kością środka ręki. Operatorem był prawdopodobnie Kazimierz Żyliński [4]. Na cześć cara Aleksandra I szpitalowi i prowadzącej do niego ulicy nadano imię św. Aleksandra. Szpital Instytutowy przekształcono w 1833 roku w Szpital Miejski, którym zarządzała Rada Szczególna Szpitali, a następnie Rada Szczęśliwa Opiekuńcza.

W latach 1837–1842 wzniesiono nowy budynek szpitala przy ul. Dąbrowskiej (obecna ul. Tadeusza Kościuszki) – jako „szpital dla wszystkich chorób włącznie”. Ludność Kielc nie przekraczała wtedy 4000 osób. W latach 1850–1857 wykonywano tu m.in. takie zabiegi chirurgiczne, jak: amputacje uszkodzonych kończyn, wycięcia zmian nowotworowych skóry. Stosowano już narkozę chloroformową. Trudno jednak mówić o istnieniu chirurgii w Kielcach, w czasach gdy wykonywano dopiero pierwsze planowe operacje w świecie⁴. Oprócz dr. Freyera pracowali tu lekarze: Łukasz Bieńkowski, Jan Domagalski, Cezary Gralewski (lekarz ordynujący w latach 1894–1856), Julian Kalinka, Aleksander Karwacki, Ludwik Przybyłko [5]. Siostry szarytki rozpoczęły pracę w Szpitalu Miejskim w 1862 r.

Jedynym lekarzem etatowym w tym szpitalu w latach 1860–1882 był Stefan Łuszczkiewicz. Po nim funkcję lekarza szpitalnego w latach 1882–1909 sprawował Aleksander Czaplicki (1845–1913). Pracował tam również drugi lekarz – Józef Śmigieński. Szpital Miejski w 1909 roku liczył 80 łóżek. Kolejnym naczelnym lekarzem szpitala w latach 1909–1913 był Bolesław Szenk (1866–1913). Trzeciego lekarza Antoniego Ryttelea przyjęto w 1905 roku. Następnymi zatrudnionymi lekarzami byli: A. Kopczyński i Piotr Jankowski (1862–1922), który w latach 1913–1922 pełnił funkcję naczelnego lekarza. Większość za-

⁴ Chirurgia w obecnym kształcie powstała dopiero w drugiej połowie XIX w. dzięki możliwości eterowego znieczulenia ogólnego. Pionierem tego znieczulenia w 1842 r. był Craford Long (1815–1878), a rozpropagował je William T.G. Morton (1819–1868).

trudnionych osób była absolwentami uczelni warszawskiej. W 1913 roku przyjęto do pracy w szpitalu lekarza Władysława Buszkowskiego (1884–1919). Zatrudnienie kilku lekarzy pozwoliło na wydzielenie oddziałów specjalistycznych. Chirurgię i położnictwo prowadzili A. Czaplicki, a następnie A. Rytzel, chorobami wewnętrznymi zajmowali się B. Szenk i A. Kopczyński, a chorobami zakaźnymi – B. Szenk i P. Jankowski. Oddział męski prowadził W. Buszkowski. Współpracował z nim felczer Stanisław Jan Garmulewicz, który po ukończeniu Szkoły Felczerkiej w Warszawie rozpoczął w 1912 roku pracę w Miejskim Szpitalu. Głównym zadaniem J. Garmulewicza było pobieranie pijawek z przyszpitalnej „pijawkarni” i stawianie ich pacjentom. Była to wtedy główna metoda leczenia większości chorób [6].

Liczba mieszkańców Kielc w 1914 roku wynosiła ponad 13 000, a szpital liczył 140 łóżek. Przez okres międzywojenny Szpital św. Aleksandra był jedyną cywilną placówką leczniczą dla dorosłych w Kielcach. W 1932 roku otworzono nowy Oddział Skórno-Weneryczny, którego ordynatorem został dr Józef Gierowski. Dzięki inicjatywie dr. J. Gierowskiego w 1932 roku powstała też w Kielcach Przychodnia Przeciwweneryczna. Wymieniony doktor pełnił ponadto funkcję dyrektora szpitala.

Wojenne losy Szpitala św. Aleksandra

Niemcy brutalnie zlikwidowali szpital 9 września 1939 roku, przejmując go dla własnych potrzeb. Dzięki pomocy społeczeństwa miasta i aktywności członków Polskiego Czerwonego Krzyża chorzy i ranni zostali przeniesieni do budynków Seminarium Duchownego, księgarni „Jedność” i Gimnazjum im. S. Żeromskiego przy ul. Bandurskiego (obecnie ul. Jana Pawła II). Utworzono tam prowizoryczny Szpital PCK. W 1940 roku po opuszczeniu szpitala przez rannych polskich żołnierzy w pomieszczeniach Seminarium Duchownego reaktywowano zlikwidowany Szpital Miejski św. Aleksandra. W 1939 roku dyrektorem szpitala przez kilka miesięcy był dr Moźdzyski, a po jego śmierci (udar mózgu) funkcję tę objął dr Marian Gustek (za działalność konspiracyjną został aresztowany w 1941 r. i zamordowany w obozie w Oświęcimiu). Trzecim dyrektorem od lipca 1941 roku był dr Jan Latała. Ordynatorem chirurgii był wtedy dr Wiktor Zakrzewski (jego zastępcą laryngolog dr Michał Tworowski został zamordowany w niemieckim obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu). Położnictwo prowadził dr Józef Lewinson (zamordowany w getcie), a po nim dr Jan Latała. Oddziałem Wewnętrznym kierował najpierw pediatra dr Aleksander Paszkiewicz, a po nim dr Jan Bularski (rozstrzelany przez Niemców na Słowiku) [7]. Oprócz wymienionych lekarzy, pracowali tam

również: Janusz Balicki, Gierszon Harkawi, Józef Kalisz, Antoni Krassowski, Stefan Kuc, Edward Latała, Jan Majewski, Jan Popiel, Stanisław Ratajski, Nikodem Rusakiewicz, Jerzy Sikorski oraz studenci medycyny: Stanisław Barański, Jan Król, Witold Żurakowski. Pielęgniarką chirurgiczną była słynna „Mamcia” Maria Klamrzyńska. Mimo wojennych warunków leczono tam chorych, a nawet prowadzono dydaktykę medyczną. Od 1943 roku działała filia Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich. Studia medyczne odbywało tam 56 słuchaczy, a farmaceutyczne – 17.

Niewielki szpital w Kielcach przy ul. Mickiewicza prowadziła też Rada Główna Opiekuńcza (RGO). W 1944 roku kierował nim dr Mieczysław Szalecki.

Szpital Miejski po II wojnie światowej

Po zakończeniu wojny w 1945 roku Armia Czerwona, a następnie Wojsko Polskie zajęły pomieszczenia Szpitala św. Aleksandra. Szpital Miejski powrócił do swoich budynków w grudniu tegoż roku. Zmieniono jego nazwę na Szpital im. Tadeusza Kościuszki. Dyrektorem szpitala i ordynatorem Oddziału Ginekologiczno-Położniczego od 1937 roku przez trudne lata wojenne i powojenne aż do roku 1957 był dr Jan Latała [8].

W latach powojennych szpital ten był nadal główną placówką lecznictwa zamkniętego w mieście, będąc również Szpitalem Wojewódzkim. Obok istniejących oddziałów: Chirurgii, którego ordynatorem był dr med. Jan Majewski (dr med./dr hab. Józef Grenda)⁵, Interny – dr med. Stanisław Ratajski i dr med. Józef Komorowski, Ginekologiczno-Położniczego – dr Jan Latała i dr Franciszek Pawlik, Przeciwgruźliczego – dr med. Stanisław Ratajski, Zakaźnego – dr med. Józef Komorowski, tworzone kolejno nowe oddziały: Urologiczny (1952) – dr med. Arkadiusz Wyszomirski (dr Jerzy Muszyński), Noworodków (1955) – dr Agnieszka Dukalska, Urazowo-Ortopedyczny – 1953 pododdział, 1961 oddział – dr med. Kazimierz Lander (dr Józef Kudelski), Laryngologiczny (1950) – dr med. Wiktor Hassmann⁶, (dr med. Cyprian Szczurkowski), pododdział Okulistyczny (1948) – dr med. Tadeusz Osetek, Pracownia Rentgenowska (1945) – dr med. Tadeusz Stefanowski (dr Edward Sternik, dr Wincenty Ziarko, dr Eugeniusz Jaroszek), Zakład Anatomii Patologicznej (1954) – dr med. Kazimierz Mierzwa. Osobny budynek dla Od-

⁵ W całym tekście po nazwisku pierwszego ordynatora podano w nawiasie nazwiska kolejnych osób kierujących oddziałami.

⁶ Wiktor Hassmann, pracownik Kliniki Otolaryngologicznej w Krakowie (dr med.), został w 1949 r. powołany do służby wojskowej, którą odbywał w Kielcach. Zorganizował tu Oddział Laryngologiczny w Szpitalu Miejskim i kierował nim do 1.09.1951 r. Następnie powołano go na kierownika Kliniki w Białymstoku, został tam docentem, a następnie profesorem. Zmarł w 1976 r.

działu Zakaźnego wybudowano w 1961 roku – ordynatorem został dr med. Stanisław Koba. Tam też znalazł siedzibę Oddział Dermatologiczny (1961) – dr n. med. Maria Kowalska-Bubnow. Utworzono też Oddział Neurologiczny, którego pierwszym ordynatorem został dr med. Tadeusz Michalski. Częścią Szpitala Miejskiego był Oddział Ginekologiczno-Położniczy przy ul. Prostej 30, Oddział Przeciwgruźliczy w Dobromyślu, Oddział Psychiatryczny „Głębooczka” przy ul. Zagnańskiej oraz Szpital Dziecięcy przy ul. Langiewicza [9].

Znieczulenia ogólne wziewne (tzw. kapankę eterową) wykonywali lekarze chirurdzy, lekarze stażyci, a właściwie głównie stale obecna i przez 24 godziny gotowa do pracy zakonnica-szarytka Florentyna Nobis (1909–1990). Zatrudniona była w Kielcach od 1937 roku [8].

Pierwszym anestezjologiem w mieście był pracujący w Szpitalu Wojewódzkim im. T. Kościuszki dr Andrzej Olearczyk. On to w 1963 roku wykonał po raz pierwszy w Kielcach znieczulenie ogólne z zastosowaniem rurki dotchawiczej (intubacja).

W 1968 roku oddano do użytku nowy szpital na Czarnowie. Pozwoliło to na kapitalny remont starego szpitala przy ul. Kościuszki, który przestał istnieć na wiele lat. Oddziały przeniesiono do nowo wybudowanego obiektu przy ul. Grunwaldzkiej 45 w dzielnicy Czarnów. W pawilonie oraz w budynku po dawnym Szpitalu Żydowskim działały nadal trzy oddziały wewnętrzne, których ordynatorami byli: dr med. Władysław Wojtasik (Oddział I), dr med. Bronisław Zbigniew Machura (Oddział II), dr med. Jerzy Heltman (Oddział III) oraz Oddział Neurologiczny (ordynator dr med. Tadeusz Michalski) i Oddział Zakaźny prowadzony przez dr. med./dr. hab. Stanisława Kobę. W pracowni endoskopowej przewodu pokarmowego doc. dr hab. Stanisław Koba zaczął wykonywać w 1972 roku pierwsze w Kielcach systematyczne badania fiberoendoskopowe górnego i dolnego odcinka przewodu pokarmowego. Dalszą modernizację pawilonu zakaźnego z nadbudową piętra dla Oddziału Dermatologicznego przeprowadzono w latach 1989–1993.

Szpital Miejski ponownie uruchomiono w 1976 roku z następującymi oddziałami: Chirurgicznym – ordynator dr med. Wojciech Waclaw Musiał (dr hab./prof. Stanisław Głuszek, obecnie dr n. med. Andrzej Zieliński), Anestezjologii – dr Ewa Szymańska-Dybiach (dr Tomasz Mosiołek), Ginekologiczno-Położniczym – dr Franciszek Pawlik (prof. dr hab. Andrzej Malarewicz, dr n. med. Leszek Wołowicz, dr n. med. Waldemar F. Kowalski), Noworodków – dr Krystyna Sadkowska, (dr Małgorzata Bobrowska, dr Grażyna Pazera), Wewnętrzny – dr med. Bronisław Zbigniew Machura (dr n. med. Adam Dmoch) i Pracownią Radiologii (dr Wojciech Partyka).

Do dawnej nazwy Szpitala św. Aleksandra powrócono decyzją Rady Miejskiej z 20 lutego 2003 roku. W szpitalu przy ul. Kościuszki 25 utworzono w 2006 roku spółkę z o.o. – nosi on odtąd nazwę: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej św. Aleksandra w Kielcach.

Szpital Górniczy

Rozwijający się wokół Kielc przemysłowo-górniczy Okręg Staropolski dawał zatrudnienie dużej rzeszy ludności. Na początku XIX wieku było tu 106 zakładów górniczo-hutniczych. W 1824 roku wydana została instrukcja, która regulowała obowiązki lekarza górniczego, a szczególnie problemy epidemiologiczne (szczepienia ochronne, izolacja chorych na ospę prawdziwą, zwaną wtedy „naturalną” lub „czarną krostą”, opatrywanie i izolowanie pokąsanych przez wściekle zwierzęta) oraz zawierała wytyczne na temat zachowania środków ostrożności przy opuszczaniu się w głąb szybów kopalnianych. Instrukcja nakazywała również kontrolę jakości posiłków dla górników. Lekarze górniczy wykonywali też sekcje zwłok [10].

Pierwszym lekarzem górniczym w Miedzianej Górze był dr Turowicz, który pracował w latach 1824–1829. Jego następcą w 1830 roku został Albert Grofe, a kolejno w 1833 roku powołano na to stanowisko magistra medycyny i chirurgii, akuszera Antoniego Andrzejewskiego (1807–1883). Temu lekarzowi powierzono też zadanie zorganizowania Szpitala Górniczego w Miedzianej Górze. Szpital ten w 1845 roku liczył 25 łóżek i zajmował 5 sal w dwóch murowanych domach. Rocznie leczono tam kilkuset chorych. W 1844 roku Andrzejewski został lekarzem powiatowym, a jego następcą w szpitalu w Miedzianej Górze był dr Franciszek Kleszczowski. Szpital Górniczy zlikwidowano przed 1855 rokiem [10].

Szpital Żydowski

W sąsiedztwie Szpitala św. Aleksandra w latach 1903–1908 wybudowano 20-łóżkowy Szpital Żydowski. Podlegał on Gubernialnej Radzie Dobroczynności Publicznej, która powierzyła Feliksowi Marberowi nadzór kuratorski nad szpitalem. Lekarzem zarządzającym został Józef Lewinson (pracował do 1921 r.). W czasie I wojny światowej szpital był miejscem leczenia duru brzuszego. Po odzyskaniu niepodległości borykał się z problemami finansowymi, a jego poziom i warunki sanitarne nie były zbyt wysoko oceniane. Pracował tylko jeden lekarz dr Stanisław Silberszlag. Znajdowały się tam trzy oddziały: Wewnętrzny, Chirurgiczny i Położniczo-Ginekologiczny, niemniej jednak 50 łóżek, którymi szpital dysponował nie było w pełni wykorzystanych. Leczono też chorych psychicznie, zakaźnie i choroby

oczu. Miejską sieć wodociągowo-kanalizacyjną podłączono dopiero w 1934 roku. Szpital Żydowski został zlikwidowany w 1935 roku przez połączenie ze Szpitalem św. Aleksandra. W 1938 roku zamknięto rytualną kuchnię koszerną ze względu na małe zainteresowanie (1–3 osoby dziennie) [11].

W czasie okupacji hitlerowskiej wśród ludności żydowskiej szerzyły się epidemicznie choroby zakaźne. Chorzy byli hospitalizowani w pomieszczeniach dawnego Szpitala Żydowskiego. Pod koniec 1940 roku oprócz Szpitala Miejskiego, Niemcy zajęli także i te pomieszczenia. Chorych Żydów przeniesiono do dwóch kamienic znajdujących się przy ul. Radomskiej 18 (obecnie Warszawska 20 b i 20 c). Stanowisko dyrektora tego szpitala objął dr med. mjr WP Mojżesz Pelc (1888–1941), porzucając funkcję prezesa Judenratu. Pracował tam też felczer Dawid Proszowski. Dr Pelc został aresztowany w lipcu 1941 roku i zamordowany w Auschwitz. Dyrektorem został Żyd dr Reiter. Zgodnie z planem eksterminacji w ostatnim dniu likwidacji getta, 23 sierpnia 1943 roku, Niemcy wymordowali ok. 900 pacjentów, zmuszając personel żydowski do podania im zastrzyków z trucizną. Żyjących dobijał ciosami nożem chirurgicznym w serce lekarz esesman Breiner [12, 13].

Po II wojnie światowej w budynku dawnego Szpitala Żydowskiego mieściły się oddziały wewnętrzne, Oddział Dermatologiczny i pracownie analityczne.

Szpitaly epidemiczne

Istotnym problemem społecznym w XIX wieku były epidemie chorób zakaźnych. Szczególnie uporczywie nawracały ogniska cholery. W 1847 roku wydano rozporządzenie o organizowaniu w każdym mieście szpitali cholerycznych. Taki 12-łóżkowy szpital dla osób cywilnych został zorganizowany na czas epidemii w 1866 roku w zaadaptowanym do tego celu domu, mieszczącym się przy ul. Przedmieście Starowarszawskie 266. Zarząd nad szpitalem sprawował lekarz Drzażdżyński, a bezpośredni nadzór nad chorymi miał felczer Franciszek Sarnecki. Na wyposażenie w pościel, wanny, cebrzyki, kotły do grzania wody, kamionki na gorącą wodę do ogrzewania chorych w budżecie magistratu Kielc nie wystarczyło już pieniędzy.

Podobny szpital dla wojskowych zorganizowano w 1865 roku w domu obywatela Kucharskiego. Leczone powszechnie stosowanymi wtedy metodami: puszczano krew, stawiano bańki i pijawki, wykonywano lewatywy, kąpiele, masaże z czosnku, spirytusu, octu, kamfory; podawano leki roślinne [14]. Zmarłych grzebano w zbiorowych mogiłach na specjalnie przeznaczonych do tego cmentarzach zlokalizowanych daleko od miasta. Znakiem charaktery-

stycznym cmentarzy cholerycznych był podwójny krzyż – karawaka⁷.

W pomieszczeniach poklasztornych w Chęcinach na czas epidemii duru plamistego zorganizowano w latach 1937–1938 doraźny szpital zakaźny dla 50 osób. Leczone tam chorych (w większości narodowości żydowskiej) z Kielc, z Chęcin i okolicznych miejscowości. Podobne szpitale działały w Jędrzejowie, Bodzentynie i Sobkowie.

Szpital Dziecięcy

Dr Władysław Buszkowski (1884–1920), kapitan Legionów Polskich, pracujący jako ordynator oddziału męskiego w Szpitalu Miejskim, obserwując niezwykle trudne warunki leczenia dzieci wśród dorosłych pacjentów, zainicjował w 1918 roku zbiórkę funduszy na budowę w Kielcach odrębnego szpitala dla dzieci. Powołano Towarzystwo Przyjaciół Szpitala Dziecięcego, w którym obok W. Buszkowskiego znaleźli się: ks. Adam Błaszczyk, Gustaw Bukowiński, Mieczysław Łukasiewicz, Bolesław Markowski, Arkadiusz Płoski.

Już po przedwczesnej, tragicznej śmierci Buszkowskiego powstał w 1921 roku w Kielcach na tzw. Psich Górkach Szpital Dziecięcy, potocznie nazywany „Szpitalikiem”. Zbudowano go na bazie budynków należących do małżeństwa Mokulskich przy ul. Lipowej 25 (obecnie Wojska Polskiego i Langiewicza), które zakupiono i zaadaptowano z zebranych funduszy. Szpital liczył początkowo 25 łóżek. Tymczasowymi kierownikami byli dr Nowakowski, a następnie dr Michał Tworowski. Szpital dla Dzieci pod wezwaniem Matki Boskiej Nieustającej Pomocy otrzymał w 1921 roku imię dr. Władysława Buszkowskiego. Po rozbudowie w 1927 roku leczono w nim już 65 pacjentów. Jedynym lekarzem, a zarazem dyrektorem „Szpitalika” i ordynatorem jedyne Oddziału Obserwacyjno-Zakaźnego była przybyła z Warszawy w 1927 roku pediatra dr Halina Lewkowiczówna.

Kolejna rozbudowa nastąpiła w 1934 roku. Po wyjeździe dr H. Lewkowiczówny jej miejsce zajęła pracująca w Wilnie od czasu studiów dr Maria Mikołajczyk (Kurowska). Jako ofiarny lekarz przez wiele lat zapisała się chlubnie nie tylko w działalności medycznej, ale także w okupacyjnej, konspiracyjnej historii szpitala [15].

Po II wojnie światowej nastąpił dalszy rozwój Szpitala Dziecięcego. Istniały cztery oddziały: Wewnętrzny, którego ordynatorem został dr Aleksander

⁷ Karawaka – krzyż z dwoma poprzecznymi ramionami, zw. też krzyżem lotaryńskim, cholerycznym, św. Benedykta. Kształt ten wywodzi się z hiszpańskiego miasta Caravaca, gdzie w tego kształtu relikwiarzu przechowywano fragment krzyża Chrystusa. W Polsce popularny był jako krzyż chroniący przed zarazą. Ten podwójny krzyż przyjęty też został w XX w. jako symbol walki z gruźlicą.

Paszkiewicz, Niemowlęcy – dr M. Mikołajczyk-Kurrowska, Zakaźny – dr Czesław Kozłowski i Chirurgiczny – dr med. Czesław Kielkiewicz (dr n. med. Helena Przedzrymirska-Malinowska).

Szpital Dziecięcy uzyskał rangę Szpitala Wojewódzkiego w 1952 roku. Pawilon dla chorych na chorobę Heinego-Medina uruchomiono w 1953 roku. Prowadziła go dr Zofia Garmulewicz. Szpital liczył wtedy 225 łóżek. Wzrastała liczba pacjentów i w 1960 roku placówka leczyła już prawie 5000 dzieci. W latach sześćdziesiątych pracowały następujące oddziały szpitalne: Obserwacyjny – ordynator dr Aleksander Paszkiewicz, Niemowlęcy – dr M. Mikołajczyk-Kurrowska, Zakaźny – dr Tadeusz Rumistrzewicz, Wewnętrzny – dr Z. Garmulewicz, Gruźlicy i Chorób Płuc – dr Maria Młynarczyk, Chirurgiczny – dr med. Andrzej Szymański (dr n. med. Helena Przedzrymirska-Malinowska, dr n. med. Włodzimierz Jastrzębski) [16].

Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy im. W. Buszkowskiego został włączony w 1973 roku w skład Zespołu Nauczania Klinicznego AM w Krakowie. Do Kielc przybyli samodzielni pracownicy nauki. Szpital reorganizowano. Oddziały Wewnętrzne podzielono i utworzono: Oddział Wewnętrzny A – dr Zofia Garmulewicz i Wewnętrzny B – doc. dr hab. med./prof. Maria Micewicz-Zawartka, a następnie połączono je po odejściu dr Z. Garmulewicz na emeryturę. Nadzór nad całością sprawowała prof. M. Micewicz-Zawartka. Wydzielono Oddział Wewnętrzny o profilu hematologicznym, którego ordynatorem została dr n. med. Katarzyna Litwiniszyn-Krzewicka i Oddział Wewnętrzny o profilu kardiologicznym – dr Hanna Restorff-Libiszowska (dr Andrzej Błaszczuk). Pozostałe oddziały prowadzili i prowadzą obecnie (nazwiska w nawiasach): Niemowlęcy I – dr n. med. Krystyna Maszewska-Kuźniarz (dr n. med. Zdzisław Domagała), Niemowlęcy II – dr Krystyna Iwańska, Płucny – dr n. med. Krystyna Modelska (dr Sławomir Wójcik), Chirurgiczny – doc. dr hab. Jan Zawartka (doc. dr hab./prof. Zofia Umiastowska-Sawicka, dr n. med. Anna Porębska, dr Piotr Stępień), Anestezjologiczny – dr Maria Cichecka (dr n. med. Małgorzata Szerla), Intensywnej Terapii – dr Adam Brodecki (dr Sławomir Wójcik, dr Grzegorz Tokarski), Obserwacyjno-Zakaźny – dr n. med. Marian Patrzalek (dr Halina Krzyżanowska), Hepatologiczny – dr n. med. Alicja Mierzejewska-Rudnicka, Biegunkowy – dr Alina Stawicka (dr Maria Rogóż).

Nowoczesną część Szpitala Dziecięcego w kompleksie Świętokrzyskiego Centrum Onkologii przy ul.

Artwińskiego oddano do użytku w 1998 roku⁸. Przeniesiono tam Oddział Hematologiczny (przemianowany na Oddział Hematologiczno-Onkologiczny) kierowany od 1991 roku przez specjalistę pediatrii i chemioterapii nowotworów dr n. med. Katarzynę Litwiniszyn-Krzewicką oraz Oddział Endokrynologiczno-Diabetologiczny kierowany przez dr n. med. Mieczysława Szaleckiego. Obecnie używany emblemat Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala Dziecięcego im. W. Buszkowskiego w Kielcach był pierwotnie logo Komitetu Budowy Szpitala Dziecięcego na Czarnowie w Kielcach założonego w 1991 roku⁹.

Po kolejnych reorganizacjach w Szpitalu Dziecięcym pracują obecnie oddziały: I Chorób Dziecięcych (Kardiologiczno-Nefrologiczno-Pulmunologiczno-Alergologiczny) – ordynator dr Marta Nowak-Nagadowska, II Chorób Dziecięcych – dr n. med. Zdzisław Domagała, III Chorób Dziecięcych (Endokrynologiczno-Diabetologiczny) – dr n. med. Mieczysław Szalecki, Patologii i Intensywnej Terapii Noworodka – dr Grzegorz Tokarski (dr Małgorzata Wojtczak), Chirurgii Urologii i Traumatologii Dziecięcej – dr Piotr Stępień, Urazowo-Ortopedyczny – dr Piotr Zajac, Hematologiczno-Onkologiczny – dr Grażyna Karolczyk.

Lecznictwo resortowe

Przy obecnej ul. Zagórskiej w miejscu dawnego Szpitala św. Leonarda w czasie I wojny światowej mieściły się koszary wojskowe z lazaretem. W okresie międzywojennym działał tu niewielki szpital wojskowy – Garnizonowa Izba Chorych, przeznaczony dla miejscowych żołnierzy. Zlikwidowano go we wrześniu 1939 r. Budynki te wyburzono w latach 70. XX wieku pod gmach Kieleckiego Centrum Kultury.

Szpital Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (potem Ministerstwa Spraw Wewnętrznych) rozpoczęto organizować w 1945 roku w należących do banku pomieszczeniach mieszkalnych przy ul. Spacerowej. Po rozbudowie utworzono oddziały: Po-

⁸ W długoterminowych założeniach inwestycyjnych nowy szpital dziecięcy miał być wybudowany wraz z onkologią na Czarnowie. Ponadstuletnie budynki przy ul. Langiewicza nie nadawały się do modernizacji. Budowę jednak przerwano w 1991 r. Powstał wtedy Społeczny Komitet Budowy Szpitala Dziecięcego na Czarnowie w Kielcach. Inspiratorem powołania fundacji ratującej kielecką pediatrię był ówczesny ordynariusz Diecezji Kieleckiej ks. bp dr Stanisław Szymecki. Na spotkaniu w dniu 28 stycznia 1991 r., w którym wzięli udział: ks. bp Stanisław Szymecki, mec. mgr Wojciech Czech, mgr inż. Stanisław Pałys, dr Krystyna Iwańska, dyr. inż. Jarosław Wójcicki, dr n. med. Katarzyna Litwiniszyn-Krzewicka i dr n. med. Jerzy Krzewicki powołano Komitet mający na celu kontynuację budowy nowego szpitala dziecięcego.

⁹ Logo zaprojektowali dr n. med. Jerzy Krzewicki i dr n. med. Krystyna Maszewska-Kuźniarz w 1991 r.

łożniczy (1948) – ordynator dr Jan Rotter (następnie dr Henryk Wierzbicki, dr n. med. Mieczysław Szczurkowski, dr Józef Kowalczyk, dr n. med. Marian Mączka, dr Andrzej Kocela), Chirurgiczny (1949) – dr Natan Bałanowski, (dr Zbigniew Niespodziański, dr Andrzej Myszkowski, dr n. med./dr hab. Stanisław Głuszek, dr Marta Kot, dr n. med. Jerzy Bukowski) i Wewnętrzny (1949) – dr Witold Tylusiński (dr Wincentyna Habuda, dr Zdzisław Kaczmarzyk, dr Magdalena Rakowska-Szewczyk). Pierwszym dyrektorem szpitala był dr Stanisław Sędek. Szpital i związane z nim poradnie nadal funkcjonują jako Szpital MSWiA.

Lecznictwo psychiatryczne

Chorzy psychicznie byli leczeni w Szpitalu Instytutowym (Miejskim św. Aleksandra), co sprawiało wiele kłopotów organizacyjnych. Staraniem Zarządu Kielc w 1937 roku powstał pierwszy odrębny szpital psychiatryczny w Kielcach – Schronisko dla Umysłowo Upośledzonych „Głębooczka” przy ul. Zagłabskiej 74. Dysponowano 30 łózkami. Opiekę nad chorymi sprawowały siostry albertynki, a jedynym zatrudnionym lekarzem był dr Stanisław Baran. Choć lata okupacji były dla szpitala bardzo ciężkie, Niemcy oszczędzili chorych. Szpital ten noszący nazwę Szpitala Miejskiego dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w 1951 roku został przejęty przez Szpital Wojewódzki jako oddział. Funkcję ordynatora sprawował dr Stefan Dembowski. Rozpoczęto starania o utworzenie nowej placówki spełniającej współczesne wymagania psychiatrii.

Wojewódzki Specjalistyczny Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych utworzono w 1957 roku w zlikwidowanym Ośrodku Szkolenia Traktorzystów w Morawicy k. Kielc. Szpital stopniowo rozbudowywano i unowocześniano. W 1963 roku zorganizowano w nim 3-letnią Szkołę Asystentek Pielęgniarstwa dla Pracujących (dyr. dr Stanisław Horecki), którą następnie w 1965 r. przekształcono w Szkołę Pielęgniarstwa Psychiatrycznego, a w 1968 – w Pomaturalne Studium Medyczne o kierunku psychiatrycznym oraz ogólnopielęgniarskim [17]. Obecnie ośrodek ten nosi nazwę Świętokrzyskiego Centrum Psychiatrii w Morawicy, a w jego skład wchodzi: 10 oddziałów psychiatrycznych, Oddział Psychosomatyczny, Oddział Nerwic, Oddział Ftyzjatryczny, Oddział Neurologiczny, Ośrodek Terapii Uzależnień i Współzależnień.

Szpital Neuropsychiatryczny przy ul. Grunwaldzkiej 47 na Czarnowie uruchomiono w 1972 roku.

Przeniesiono tu Oddział Neurologiczny ze szpitala przy ul. Kościuszki – dr med. Tadeusz Michalski (doc. dr hab. Stanisław Nowak, dr n. med. Barbara Błaszczyk). Otwarto też nowe oddziały psychiatryczne powołując ordynatorów: Oddział I – dr Włodzimierz Gajewski (dr Barbara Gadowska), Oddział II – dr Krzysztof Pawełekiewicz (dr Paweł Kołodziej), Oddział Dzienny – dr Janusz Ciosek (dr Andrzej Plutecki), Oddział Dziecięcy – dr Danuta Cwiakała (dr Grażyna Rybowska). Dyrektorem nowego szpitala została dr Halina Zajdowska. Koordynatorem z ramienia Zespołu Nauczania Klinicznego był doc. dr hab. Boguchwał Winid [18].

Wojewódzki Szpital Zespolony przy ul. Grunwaldzkiej

Szpital Wojewódzki przy ul. Grunwaldzkiej 45, popularnie zwany „Na Czarnowie”, powstał w 1968 roku. Jego kierownictwo powierzono dr. Marianowi Marcowi – dotychczasowemu szefowi Szpitala Wojewódzkiego przy ul. Kościuszki, który zamknięto na czas remontu. W nowym gmachu rozpoczęły pracę oddziały: Wewnętrzny IV (następnie I) – ordynator doc. dr hab. Zygmunt Dzieciołowski (dr n. med. Janina Kępa, doc. dr hab. Jan Przybyłowski, dr n. med. Janusz Siedlecki), Wewnętrzny II – dr med. Władysław Wojtasik (dr n. med. Lidia Cheba), Chirurgiczny [19] – doc. dr hab./prof. Henryk Belowski (dr n. med. Jerzy Krzewicki, prof. dr hab. Stanisław Głuszek), Neurochirurgiczny – dr med. Stanisław Lechowski (dr n. med. Zbigniew Słomkowski, dr n. med. Jacek Gołębiowski), Anestezjologia – dr Andrzej Gawryś (dr Marek Ostrowski), Kardiologiczny – dr med. Stefan Mareczek (dr n. med./dr hab. Marianna Janion), Urologiczny – dr Jerzy Muszyński (dr n. med. Stefan Olszewski), Ginekologiczno-Położniczy – doc. dr hab. Andrzej Miecznikowski (doc. dr hab. Zbigniew Zdebski, prof. dr hab. Andrzej Miecznikowski, dr hab. Józef Starzewski, dr Rafał Rudziński), Noworodków – dr Agnieszka Dukalska (dr Jan Namirski, dr Anna Kazula-Kowalska, dr Ewa Jankowska-Zboś), Ortopedyczno-Urazowy – dr n. med. Józef Kudelski (doc. dr hab. Ryszard Leydo, dr Michał Pańka, dr Leszek Siuda), Laryngologiczny – dr med. Cyprian Szczurkowski (doc. dr hab. Jerzy Kuźniarz, doc. dr hab. Stanisław Bień, dr n. med. Jolanta Szendo-Kita, dr n. med. Tadeusz Mierzwa), Okulistyczny – dr med. Tadeusz Osetek (doc. dr hab. Lesław Krwawicz, dr Magdalena Gierada), Dermatologiczny [20] – dr med. Maria Kowalska-Bubnow (dr Maria Rokicka-Kwiecień, dr n. med. Halina Brodecka, dr Elżbieta Kłujso), Rehabi-

litacji [21] – dr Krystyna Gronowska (dr Maria Irena Ussowska, dr Grażyna Ściegienna-Zdeb), Obserwacyjno-Zakaźny – doc. dr hab./prof. Stanisław Koba (dr n. med. Wiesław Kryczka), Laboratorium Diagnostyczne, kierownik dr med. Marian Schmidt (dr Barbara Sarnecka-Szunke, mgr Maria Grabowska, mgr/dr n. med. Urszula Grabowska), Pracownia RTG – dr Wincenty Ziarko (dr Edward Stojek, dr Janusz Zaporowski, dr Alfred Gzyl, dr n. med. Stanisław Maj, dr Stanisław Strzeszkowski, dr n. med. Jacek Heciak), Blok Operacyjny [22] – kierownik dr n. med. Wojciech Waclaw Musiał (dr Romuald Żywiecki, dr Anna Grudzień, dr Andrzej Postuła), Izba Przyjęć – dr Marian Lorens (dr Henryk Karbowski, dr Zbigniew Machejko, dr Dorota Adamczyk-Krupska). Patomorfologia – dr med. Kazimierz Mierzwa (dr n. med. Antoinette Stefanowa-Urbaniak, dr n. med. Mirosław Madej). Ośrodek Dializ uruchomiono przy Oddziale Wewnętrznym I w 1972 roku (doc. dr hab. Zygmunt Dzieciołowski), a w 1983 roku przekształcono go w Oddział Nefrologiczny – ordynator dr n. med. Czesława Dolińska-Laskoś (dr n. med. Krzysztof Bidas).

Po rozbudowie szpitala w 2000 roku na bazie Oddziału Kardiologicznego utworzono Świętokrzyskie Centrum Kardiologii (dr n. med./dr hab. Marianna Janion), które następnie podzielono na oddziały: I – dr hab. n. med./prof. Marianna Janion, II – dr hab. n. med. Beata Wożakowska-Kapłon, Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego – dr n. med. Janusz Sielski, Pracownię Hemodynamiki – dr n. med. Stanisław Buda (dr Wojciech Gutkowski).

Oddział Kardiologii chirurgicznej uruchomiono w 2008 roku – dr n. med. Edward Pietrzyk. Szpital nadal rozwija się i rozbudowuje.

Szpital przy ul. Prostej

Utworzenie w 1960 roku 110-łóżkowego Oddziału Ginekologiczno-Położniczego przy ul. Prostej 30 ma ścisły związek z działalnością Szkoły Położnych, w której dyrektorem i ordynatorem był dr Alfred Adamus. Ten samodzielny oddział włączono w 1972 roku w strukturę Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego na Czarnowie, a Szkołę Położnych przekształcono w Medyczne Studium Zawodowe. Ordynatorem został dr n. med. Jan Pośpiech. Późniejsza zmiana nastąpiła w 1975 roku. Szpital przy ul. Prostej wszedł w strukturę Wojewódzkiego Specjalistycznego ZOZ nad Matką i Dzieckiem (do roku dr n. med. Andrzej Szczurowicz). Trwało to do 1991 roku, kiedy powołano samodzielną jednostkę – Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Położniczo-Ginekologiczny i Noworodków. Dyrektorem został dr med. Jan Pośpiech, a ordynatorami oddziałów:

Ginekologicznego i Położniczego dr n. med. Andrzej Witczak i dr n. med. Stanisław Gawlik, Noworodkowego – dr Teresa Urbanek i Anestezjologii – dr Paweł Szpak [23].

Szpital w Czerwonej Górze

Szpital w Czerwonej Górze został otwarty w 1971 roku. Powstały tam Oddziały: Chirurgii Ogólnej – ordynator dr hab. Jerzy Manicki (dr n. med. Józef Sidorowicz, dr n. med. Jerzy Bukowski, dr n. med. Włodzimierz Karcz), Chorób Wewnętrznych – dr med. Jerzy Heltman (dr Józef Wincewicz, dr Anna Majcherska-Kwietniak), Oddział I Pulmonologiczny – dr Kazimierz Stański (dr n. med. Małgorzata Jędrzejczak), Oddział II Gruźlicy i Chorób Płuc – dr Krystyna Żmudzka-Majchrzak (dr Janusz Dukalski, dr Elżbieta Samatowicz-Naumiuk, dr Barbara Czerwińska-Drobnik, dr Mirosława Paździerz), Oddział III Ftyzjopulmonologiczny (następnie Zachowawczy III) – dr n. med. Marian Krochmal (dr Barbara Chmielewska, dr Joanna Ostrowska), Oddział IV Pulmonologiczno-Alergologiczny – dr n. med. Ryszard Burgielski (dr Marek Cyrkowicz, dr n. med. Zbigniew Bajor).

W kolejnych latach uruchomiono: Oddział Urologiczny (1978) – dr n. med. Andrzej Kowalski (dr Marek Jończyk, dr n. med. Mieczysław Gałęzia), Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii (1983 roku) – dr Bogusław Kowalski (dr Jacek Kądzik, dr Jacek Janowski), Oddział Chirurgii Klatki Piersiowej (1988) – dr Jakub Perdeus, Oddział Kardiologii (1989) – dr Stanisław Markowski (dr Piotr Wiśniewski), Oddział Leczenia Oparzeń (1993) – dr Cezary Kotwa, Blok Operacyjny – kier. dr hab. Jerzy Manicki (dr Marek Jończyk, dr Bogusław Kowalski, dr n. med. Renata Szebla).

Obecnie szpital ten nosi nazwę: Wojewódzki Specjalistyczny ZOZ Gruźlicy i Chorób Płuc w Kielcach z siedzibą w Chęcinach, Szpital. im. Św. Rafała Kalinowskiego [24].

Świętokrzyskie Centrum Onkologii

Kielecka Onkologia miała swój początek w latach 60. XX wieku. Poradnię Onkologiczną związaną organizacyjnie ze Szpitalem Wojewódzkim, która mieściła się w Przychodni przy ul. Kościuszki 3 prowadziła dr Krystyna Sozańska. W latach 80. rozpoczęto w dzielnicy Czarnów w Kielcach, w sąsiedztwie Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego, budowę szpitala onkologicznego. Dyrektorem szpitala w budowie mianowano dr n. med. Stefana Olszewskiego. W trakcie budowy Poradnia Onkologiczna uzyskała administracyjną samodzielność i została przeniesiona na ul. Jagiellońską 74 b. Stała się zaczątkiem nowego, specjalistycznego szpitala. Od 1988 roku kierował nią dr Waclaw Berens.

Świętokrzyski Szpital Onkologiczny oddano do użytku w 1991 roku. Dyrektorem tej placówki został dr n. med. Stanisław Góźdz. Zmiana statusu i nazwy na Świętokrzyskie Centrum Onkologii nastąpiła w 1995 roku. Obecnie ŚCO jest dużą, nowoczesną, dynamicznie rozwijającą się, wysokospecjalistyczną placówką o europejskiej renomie.

Centrum podzielone jest na działy kliniczne (na które składają się oddziały szpitalne i związane z nimi specjalistyczne poradnie), zakłady oraz pracownie diagnostyczne i terapeutyczne. Instalowana jest nowa aparatura i wdrażane są nowoczesne kierunki działania. Działy były uruchamiane sukcesywnie, a ich organizację i prowadzenie powierzono kierownikom. Działem Chemioterapii kieruje dr n. med. Stanisław Góźdz, Radioterapii – dr n. med. Andrzej Wieczorek (obecnie dr n. med. Piotr Kędzierawski), Brachyterapii – dr Iwona Kubicka, Chirurgii Onkologicznej – dr n. med. Janusz Słusznik, Otolaryngologii Chirurgii Głowy i Szyi – dr hab. med. prof. UJK Stanisław Bień, Urologii – dr n. med. Stefan Olszewski (dr n. med. Piotr Chłosta), Ginekologii – dr hab. prof. UJK Józef Starzewski, Anestezjologii i Intensywnej Terapii – dr Krzysztof Szczepaniak, Endokrynologii – dr n. med. Aldona Kowalska, Hematologii – dr n. med. Elżbieta Kisiel (dr Lidia Nowakowska-Domała), Nefrologii – dr n. med. Jacek Starzyk, Medycyny Paliatywnej – dr n. med. Jolanta Smok-Kalwat (dr Leszek Mierzwa) [25].

PODSUMOWANIE

Pod koniec XIX wieku w kilkunastotysięcznych Kielcach pracowało zaledwie kilku lekarzy, przy czym tylko jeden był zatrudniony w szpitalu. Obecnie miasto liczące ponad 200 tysięcy mieszkańców posiada ok. 900 lekarzy, ponad 1700 pielęgniarek i prawie 300 położnych. Wszyscy związani ze służbą zdrowia stanowią grupę ponad 3700 osób [26].

Przez setki lat medycyna pozostawała niezmiennie na tym samym poziomie, który stworzony został jeszcze w starożytności. Rozwój skutecznego leczenia zapoczątkowany został dopiero pod koniec XIX wieku. Tym przełomem otwierającym drogę do współczesnej medycyny było zastosowanie do operacji znieczulenia eterowego oraz synteza leków. Od tego czasu postęp jest nieustanny i coraz szybszy. Wyznacznikiem zmian w medycynie XX wieku były: antybiotykoterapia, obrazowanie narządów, endoskopia, genetyka, elektronika, informatyka. Postęp w leczeniu nie ominął Kielc. W tworzeniu aktualnych, nowoczesnych warunków leczenia, wprowa-

dzaniu nowych procedur i technik zawsze zasadniczą rolę odgrywały osoby aktywne. One to dzięki zaangażowaniu, poświęceniu i umiejętnościom decydowały o tworzeniu nowych jakości. Takich twórczych ludzi było wielu w historii Kielc. Wraz z rozwojem leczenia zamkniętego i otwartego pojawiały się nowe potrzeby kadrowe – to owocowało powstawaniem różnego typu ośrodków dydaktycznych, które z kolei generowały dalszy postęp. Proces ten trwa nadal. Kielce w ciągu wieków nadały za nowoczesną medycyną, a współczesne możliwości są zgodne z wymogami XXI wieku.

PIŚMIENNICTWO

- [1] Adamczyk JL. Wzgórze zamkowe w Kielcach. Kielce 1991.
- [2] Guldon Z, Massalski A. Historia Kielc, Wyd. KCK, Kielce 2000.
- [3] PIL (ks. prał. Jacek Pycia), Nad Silnicą, Kielce 1938.
- [4] Koba S. Szpital Instytutowy w Kielcach. *Przeł Lek* 1968; 3, 24: 387–399.
- [5] Głuszek S. Rozwój kieleckiej chirurgii w Szpitalu św. Aleksandra. W: *Z dziejów chirurgii regionu świętokrzyskiego*. Red. Głuszek S. Wydział Nauk o Zdrowiu Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2006; 11–21.
- [6] Dokumenty S. Garmulewicz (z archiwum prof. S. Koby).
- [7] Relacje okupacyjne N.N. studenta medycyny (mashynopis) (ze zbiorów prof. Stanisława Koby).
- [8] Kołodziejczyk B, Sikorski J. Szpital Miejski w Kielcach (1939–1945) *Przeł Lek* 1986; 43, 1: 71–81.
- [9] Mierzwa K, Mierzwa L. Szpital im. Tadeusza Kościuszki w Kielcach w latach 1945–1971. *Studia Kieleckie* 1989; 2, 62: 25–35.
- [10] Koba S. Z dziejów leczenia górniczego w Zagłębiu staropolskim w I połowie XIX w. *Przeł Lek* 1968; 24, 4: 445–458.
- [11] Koba S, Koba-Ryszewska T. Szpital Żydowski w Kielcach. *Studia Kieleckie* 1989; 2, 62: 37–42.
- [12] Urbański K. Kieleccy Żydzi. PKZ, Kielce 1993.
- [13] Massalski A, Meducki S. Kielce w latach okupacji hitlerowskiej 1939–1945. Zakład Narodowy im. Ossolińskich, KTN, Wrocław–Kielce 2007.
- [14] Koba S. Epidemie cholery w powiecie kieleckim w latach 1837–1867. *Przeł Lek* 1971; 28, 10: 675–691.
- [15] Mierzejewska-Rudnicka A. Historia Szpitala Dziecięcego w Kielcach (1920–1947). W: *75 lat Szpitala Dziecięcego w Kielcach*. Kielce 1995.

- [16] Machura K. Historia Szpitala Dziecięcego w Kielcach w latach 1921–1972. *Studia Kieleckie* 1989; 2, 62: 51–55.
- [17] Lechicki J, Steckiewicz M. Zarys 30-letniej historii Wojewódzkiego Specjalistycznego Szpitala dla Nerwowo i Psychicznie Chorych w Morawicy k. Kielc. *Studia Kieleckie* 1989; 2, 62: 63–67.
- [18] Plutecki A. Rozmowa osobista 2008 r.
- [19] Krzewicki J. Oddział Chirurgii Ogólnej w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Kielcach. W: *Z dziejów chirurgii regionu świętokrzyskiego*. Red. S Głuszek. Wydział Nauk o Zdrowiu Akademii Świętokrzyskiej Kielce 2006.
- [20] Krzewicki J, Kowalska-Bubnow M, Szajewska-Kruk M. Oddział Dermatologiczny Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Kielcach w latach 1961–2005. *Studia Medyczne Akademii Świętokrzyskiej* 2007; 6: 65–70.
- [21] Krzewicki J, Ussowska MI, Ściegienna-Zdeb G. Oddział Rehabilitacji Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Kielcach w latach 1970–2005. *Studia Medyczne Akademii Świętokrzyskiej* 2007; 5: 65–70.
- [22] Krzewicki J. Blok operacyjny Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego przy ul. Grunwaldzkiej w Kielcach – 40 lat pracy. *Studia Medyczne* 2009; 13: 85–92.
- [23] Dane w maszynopisie (dr n. med. A. Witczak).
- [24] Dane z archiwum Szpitala w Czerwonej Górze (dr J. Szebla).
- [25] Dane z archiwum ŚCO (dr n. med. S. Góźdz, dr n. med. H. Król)
- [26] *Biuletyn Informacyjny Ochrony Zdrowia, Świętokrzyskie Centrum Monitorowania Ochrony Zdrowia* 2007.

Adres do korespondencji:

dr n. med. Jerzy Krzewicki
Wydział Nauk o Zdrowiu UJK w Kielcach
25-317 Kielce, Al. IX Wieków Kielc 19
e-mail: j.krzewicki@wp.pl
tel. 41 349 69 35